

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Практичні завдання
з навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА ТА БІЗНЕС"
для студентів напрямку підготовки
6.050101 "Комп'ютерні науки"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014

Затверджено на засіданні кафедри статистики та економічного прогнозування.

Протокол № 7 від 08.11.2013 р.

Укладачі: Раєвнєва О. В.

Грачов В. І.

Гриневич Л. В.

Зірко О. В.

Карпенко А. С.

П69 Практичні завдання з навчальної дисципліни "Економіка та бізнес" для студентів напряму підготовки 6.050101 "Комп'ютерні науки" денної форми навчання / укл. О. В. Раєвнєва, В. І. Грачов, Л. В. Гриневич та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 40 с. (Укр. мов.)

Подано практичні завдання з навчальної дисципліни за змістовним модулем 3 "Стандарти MRPII у системі ІТ підприємства", які мають сформувати й закріпити в студентів вміння та навички щодо використання економіко-статистичних методів для обробки інформації про поточний стан та перспективи розвитку бізнес-процесів на підприємстві.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.050101 "Комп'ютерні науки".

Вступ

Робота фахівця у комп'ютерній сфері пов'язана зі збором, обробкою й аналізом різної економічної інформації. Тому вивчення економічних наук у ході підготовки програмістів і фахівців у комп'ютерній сфері має велике значення в системі вищої економічної освіти.

В опануванні методами аналізу бізнес-процесів на підприємстві важливу роль відіграє вирішення завдань, оскільки це вимагає від студента теоретичних знань, а також вміння їх застосовувати на практиці для обробки та економічної інтерпретації конкретних даних. Практичні заняття дають можливість викладачеві скласти уявлення про здібності студента, його ерудицію, вміння аналізувати і узагальнювати інформацію, робити висновки.

Практичні завдання навчальної дисципліни "Економіка та бізнес" призначені для аудиторних практичних занять і самостійної роботи студентів за змістовним модулем "Стандарти MRPII в системі ІТ підприємства". Кожна тема навчальної дисципліни супроводжується рішенням типових завдань у вигляді методичних рекомендацій, а також комплексом практичних завдань.

Метою дисципліни "Економіка та бізнес" є формування системи теоретичних знань та прикладних навичок щодо управління бізнесом підприємства.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

узагальнення та систематизація теоретико-методичних основ комплексного дослідження масових економічних явищ і процесів, що відбуваються на підприємствах і в організаціях та їх вплив на результати їх фінансово-господарської діяльності;

вивчення підходів щодо збору, обробки та узагальнення даних із метою здійснення поточного та перспективного аналізу розвитку фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарської діяльності;

обґрунтування методик оцінки економічної та соціальної ситуації в організації та на підприємстві й розробка на основі отриманих результатів дослідження даних для побудови прогнозних моделей;

прийняття на основі результатів дослідження зважених управлінських рішень, спрямованих на підтримку позитивної динаміки розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств та організацій.

Кваліфікаційні вимоги до студентів в галузі економіка та бізнес

Необхідна навчальна база перед початком вивчення навчальної дисципліни

З метою кращого засвоєння навчального матеріалу студенти повинні до його початку опанувати знаннями та навичками в галузі економічної теорії, теорії ймовірності та вміти простежувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на фінансово-господарський стан підприємств та організацій.

Методичні рекомендації до виконання практичних завдань містять пояснення щодо розв'язання ситуаційних, діагностичних і евристичних завдань за кожною з тем навчальної дисципліни "Економіка та бізнес". Вирішення поданих практичних завдань з навчальної дисципліни сприятиме набуттю студентами професійних компетентностей (табл. 1) для створення власного бізнесу й ефективного управління бізнес-процесами на ІТ підприємстві.

Таблиця 1

Компетентності, які набувають студенти в процесі вивчення навчальної дисципліни "Економіка та бізнес" згідно з Національною рамкою кваліфікацій. Змістовний модуль 3

№ п/п	Зміст компетентності	Теми навчальної дисципліни, що формують компетентність
1	2	3
1	Здатність аналізувати економічну діяльність підприємства на основі оцінки його бухгалтерського балансу	Тема 13. Бухгалтерський і податковий облік
Знання	Знання нормативної бази та концептуальних основ бухгалтерського обліку. Знання фінансової звітності	
Вміння	Здатність побудови рахунків Здатність скласти баланс підприємства	
Комунікація	Здатність ясно та недвозначно доносити власні висновки на основі науково обґрунтованого дослідження	
Автономність і відповідальність	Здатність до узагальнення теоретичних, методичних та методологічних підходів наукових досліджень, які потребують поглиблених професійних знань та розробки управлінських рішень	

1	2	3
2	Здатність аналізувати ефективність виробництва та розробки заходів щодо її підвищення	Тема 14. Управління виробництвом
Знання	Знання методик дослідження процесу виробництва. Знання основних техніко-економічних показників	
Вміння	Здатність проводити розрахунок тривалості технологічного циклу виробництва та будувати графіки руху партії виробів. Здатність розрахунку виробничої потужності підприємства. Здатність розрахунку показників, що відображають ефективність роботи обладнання	
Комунікація	Здатність ясно та недвозначно доносити власні висновки на основі науково обґрунтованого дослідження	
Автономність і відповідальність	Здатність до узагальнення теоретичних, методичних та методологічних підходів наукових досліджень, які потребують поглиблених професійних знань та розробки управлінських рішень	
3	Здатність формування собівартості продукції на основі оцінки ресурсів підприємства	Тема 15. Управлінський облік
Знання	Знання теоретичних аспектів управлінського обліку в Україні. Знання шляхів удосконалення системи управлінського обліку	
Вміння	Здатність розв'язання завдань щодо розрахунку собівартості, вартості готової продукції з використанням різних методів оцінки запасів. Здатність розрахунку постійних витрат підприємства. Здатність розрахунку ефективності за рахунок зниження витрат	
Комунікація	Уміння виробляти управлінські рішення на підставі узагальнення різноманітних суджень	
Автономність і відповідальність	Прагнення до неперервного особистісного та професійного вдосконалення	
4	Здатність формувати стратегію поведінки на основі концепцій управління персоналом	Тема 16. Управління персоналом
Знання	Знання змісту процесу управління персоналом підприємства. Знання ролі і значення управління персоналом як науки та як часткової функції менеджменту	

1	2	3
Вміння	Здатність проводити аналіз ситуації на підприємстві щодо вирішення проблеми в сфері управління персоналом. Здатність обґрунтовувати свій варіант поведінки. Здатність проводити аналіз продуктивності праці робітників підприємства	
Комунікація	Уміння виробляти управлінські рішення на підставі узагальнення різноманітних суджень	
Автономність і відповідальність	Вміння роботи у команді; здатність до прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах	
5	Здатність формувати зведений бюджет підприємства на основі оцінки оперативних бюджетів	Тема 17. Бюджетування та контролінг
Знання	Знання теоретичних та методичних положень щодо бюджетування та контролінгу в системі управління підприємством. Знання класифікації витрат	
Вміння	Здатність побудови зведеного бюджету підприємства на основі використання оперативних бюджетів. Здатність до формування заходів, спрямованих на контроль процесу бюджетування	
Комунікація	Вміння вести дискусію й презентувати результати досліджень	
Автономність і відповідальність	Здатність до самостійного навчання	
6	Здатність проводити аналіз та формувати заходи щодо оптимізації діяльності підприємства	Тема 18. Аналіз та оптимізація діяльності підприємства
Знання	Знання системи узагальнюючих та специфічних показників щодо аналізу діяльності підприємства	
Вміння	Здатність проводити структурний та факторний аналіз показників діяльності підприємства. Здатність проводити зіставлення показників діяльності підприємства. Здатність формувати заходи оптимізації виробничого циклу на підприємстві	
Комунікація	Спеціальні навички міжособистісного спілкування для забезпечення ефективної роботи	
Автономність і відповідальність	Здатність обґрунтовувати вибір загальних та спеціальних показників для дослідження діяльності підприємства	

1	2	3
7	Здатність застосовувати методи прогнозування щодо основних показників діяльності підприємства	Тема 19. Прогнозування діяльності підприємства
Знання	Знання теоретичних засад планування та прогнозування діяльності підприємства	
Вміння	Здатність проводити аналіз та порівняння планованих показників. Здатність щодо розрахунку прогнозних значень визначення критеріїв адекватності побудованого прогнозу	
Комунікація	Здатність ясно та недвозначно доносити власні висновки на основі науково обґрунтованого дослідження	
Автономність і відповідальність	Здатність до обґрунтування методу прогнозування при вирішенні професійних задач	
8	Здатність оптимізувати логістичну діяльність підприємства на основі теорій дослідження операцій, ефективності та управління елементами логістичних витрат	Тема 20. Логістика
Знання	Знання теоретичних та методичних основ логістики як фактора підвищення конкурентоспроможності фірми	
Вміння	Здатність проводити аналіз транспортних послуг. Здатність проводити розрахунок раціонального маршруту	
Комунікація	Вміння вести дискусію й презентувати результати досліджень	
Автономність і відповідальність	Володіння стійким позитивним відношенням до підвищення кваліфікації	
9	Здатність впровадження технологій мерчендайзингу	Тема 21. Маркетинг, управління продажами
Знання	Знання методологічних основ впровадження технологій мерчендайзингу. Знання основних елементів комплексу мерчендайзингу	
Вміння	Здатність до впровадження технологій мерчендайзингу. Здатність визначати проблемні ділянки при формуванні маркетингових служб на підприємствах	
Комунікація	Здатність до критики й самокритики	
Автономність і відповідальність	Здатність до творчого підходу у вирішенні професійних задач	

Змістовний модуль 3. Стандарти MRPII в системі ІТ підприємства

Тема 13. Бухгалтерський і податковий облік

Типове завдання

Згрупувати наведені в табл. 2 засоби консервного заводу за їх складом, розміщенням та використанням, за джерелами їх утворення і цільовим призначенням станом на 31 грудня 2012 року. Визначити розмір власного капіталу та суму зобов'язань підприємства [1].

Таблиця 2

Вихідні дані

Господарські засоби	Сума, грн
1	2
Робочі та силові машини	942 100
Готівка в касі	400
Залишок коштів на рахунку в банку	37 656
Консервовані огірки в банках	32 640
Заборгованість експедитора за підзвітними сумами	25
Консервований зелений горошок у банках	24 420
Будівля консервного цеху	174 500
Огірки для консервування в консервному цеху	5 600
Зелений горошок	13 940
Заборгованість головного бухгалтера за підзвітними сумами	29
Огірки свіжі	8 720
Будівля складу № 1	110 000
Консервовані помідори в банках	28 070
Помідори свіжі	6 570
Зелений горошок у консервному цеху	6 000
Поварена сіль	530
Будівля адміністративного корпусу	125 600
Заборгованість покупців за продукцію	20 000
Помідори для консервування в консервному цеху	6 100
Будівля складу № 2	452 000
Статутний капітал	900 000
Заборгованість підприємству "Світанок" за сировину	14 620

1	2
Заборгованість робітникам виробничих цехів за заробітною платою	160 160
Заборгованість банку "Хрещатик" за кредит на тимчасові потреби	525 000
Заборгованість ТОВ "Райдуга" за сировину	97 070
Заборгованість адміністрації за заробітною платою	61 870
Заборгованість Енергозбуту за електроенергію	8200
Заборгованість КСП "Колос" за матеріали	22 280
Заборгованість працівникам збуту за заробітною платою	95 000
Резервний капітал	91 800
Прибуток звітного року	18 900
Разом	1 994 900

Рішення

1. Накреслити табл. 3.
2. Розподілити у розрізі класифікаційних груп суми господарських засобів.
3. Підрахувати підсумок за кожною класифікаційною групою та в цілому.

Таблиця 3

Групування джерел утворення господарських засобів консервного заводу за їх складом та розміщенням

Необоротні активи (основні засоби)	Запаси матеріалів	Виробництво	Готова продукція	Грошові кошти в касі	Грошові кошти на розрахунках у банку	Засоби в розрахунках	
						з підзвітними особами	з іншими особами та підприємствами
942 100	13 940	5 600	32 640	400	37 656	25	20 000
174 500	8 720	6 000	24 420			29	
110 000	6 570	6 100	28 070				
125 600	530						
452 000							
1 804 200	29 760	17 700	85 130	400	37 656	54	20 000

Всього: (грн) 1 994 900.

**Групування джерел утворення господарських засобів
консервного заводу за їх використанням, джерелами їх утворення
і цільовим призначенням**

Статутний капітал	Резервний капітал	Кредити банку	Заборгованість постачальникам	Заборгованість з оплати праці	Прибуток
900 000	91 800	525 000	14 620	160 160	18 900
			97 070	95 000	
			61 870		
			8 200		
			22 280		
900 000	91 800	525 000	204 040	255 160	18 900

Всього: (грн) 1 994 900.

4. Визначити розмір власного капіталу та суму зобов'язань підприємства. Розмір власного капіталу та суму зобов'язань підприємства визначити, виходячи із фундаментальної облікової моделі (основного бухгалтерського рівняння):

Активи = Власний Капітал - Зобов'язання.

Активи консервного заводу = 1 994 900.

Власний капітал консервного заводу = 90 000 + 91 800 + 18 900 =
= 1 010 700.

Виходячи із основного бухгалтерського рівняння:

Зобов'язання = Активи - Власний Капітал,

сума зобов'язань підприємства = 1 994 900 - 1 010 700 = 984 200.

Таким чином, власний капітал = 1 010 700; зобов'язання підприємства =
= 984 200.

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1. Скласти групувальну таблицю господарських засобів ТОВ "Інструмент" (табл. 5), підрахувати підсумки за кожною кваліфікаційною групою та в цілому по таблиці.

Вихідні дані

Господарські засоби, грн	Сума, грн, за варіантами	
	I	II
Корпус механічного цеху	280 000	1 385 000
Сталь інструментальна на складі	82 000	118 000
Напилення власного виготовлення на складі	4 500	12 200
Заготовки сталеві в цеху	4 000	39 000
Масло машинне на складі	5 000	1 600
Готівка в касі	200	500
Заборгованість ТПФ "Горинь" за відвантажену продукцію	24 000	25 700
Візки для перевезення вантажів у цеху	9 000	12 000
Фрези дискові власного виготовлення на складі	3 500	13 000
Заборгованість начальника цеху по авансу, виданому на господарські витрати	200	100
Сталь листові інструментальна на складі	22 000	26 300
Полотно ножівкове в термічному цеху	7 000	42 800
Токарні верстати в механічному цеху	10 000	167 700
Заборгованість експедитора по авансу, виданому на господарські витрати	100	300
Фрези дискові в термічному цеху	5 000	27 300
Кінці обтиральні (ганчірки) на складі	3 500	1 400
Стрічка сталеві інструментальна на складі	48 500	93 800
Шліфувальні станки в механічному цеху	23 000	66 900
Полотно ножівкове власного виготовлення на складі	2 000	8 000
Заборгованість маркетолога по авансу, виданому на службове відрядження	400	200
Заготовки для ручок інструментів у деревообробному цеху	1 000	2 900
Свердла циліндричні власного виготовлення на складі	3 000	17 900
Свердлильні станки в механічному цеху	8 000	45 900
Лиття чавунне (придбане) на складі	13 000	31 500
Заборгованість магазину "Все для дому" за відвантажену продукцію	11 000	53 400
Рейки дерев'яні на складі (для виготовлення ручок інструментів)	6 000	9 700
Підйомні механізми в цехах	30 000	100 600
Ключі гайкові власного виготовлення на складі	1 000	26 500
Заборгованість МП "Майстер" за відвантажену продукцію	17 300	26 300

Завдання 2. Згрупувати в таблиці джерела утворення засобів ТОВ "Інструмент" (табл. 6).

Таблиця 6

**Сумовані дані про окремі види джерел утворення засобів
ТОВ "Інструмент" на 31 січня 2012 року**

Джерела утворення господарських засобів (грн)	Сума, грн, за варіантами	
	I	II
Заборгованість ДП "Металіст" за матеріали	14 000	37 800
Прибуток від експлуатації транспорту	4 000	7 000
Заборгованість ВАТ "АТП-1" за перевезення вантажів	3 050	4 100
Заборгованість за заробітною платою працівникам цехів	9 000	41 800
Статутний капітал	461 000	2 038 100
Заборгованість ТОВ "АТП-2" за перевезення матеріалів	1 400	11 000
Заборгованість підприємству "Фортуна" за матеріали	10 000	20 400
Заборгованість з оплати праці робітникам за виготовлення продукції	24 700	86 300
Заборгованість заводу "Маяк" за матеріали	1 000	4 600
Заборгованість електротехнічному заводу за виконані роботи	9 600	2 700
Знос основних засобів	18 000	12 000
Заборгованість за заробітною платою вантажникам	3 000	5 300
Прибуток від реалізації продукції	17 000	50 000
Заборгованість ТОВ "АТП-5" за перевезення матеріалів	3 000	5 400
Заборгованість деревообробному заводу за виконані роботи	8 000	9 000
Короткостроковий кредит банку на поточні потреби	10 000	12 000
Заборгованість ТОВ "Гладіатор" за матеріали	1 400	800
Прибуток від виконаних робіт на сторону	3 000	11 000
Заборгованість виробничій фірмі "Карпати" за матеріали	5 500	3 800
Заборгованість за заробітною платою адміністративним працівникам	10 100	24 200
Заборгованість ТОВ "Ремонтник" за виконані роботи	2 250	1 500
Заборгованість "Енергозбуту" за використану електроенергію	29 000	10 200

Питання для самостійного опрацювання

1. Сутність, критерії визнання, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості.
2. Облік розрахунків із покупцями та замовниками.

3. Порядок нарахування і обліку резерву сумнівних боргів.
4. Облік розрахунків за авансами виданими.
5. Облік розрахунків із підзвітними особами.

Тема 14. Управління виробництвом

Формули для вирішення завдань теми

Коефіцієнт спеціалізації $K_{от}$ цього робочого місця:

$$K_{сп} = \frac{\Phi_n}{t \times N} = \frac{(D_k - D_v) \times m \times T_{зм} \times 60}{t \times N}, \quad (1)$$

де Φ_n – номінальний фонд часу роботи обладнання (робочого місця) за рік, хв;

D_k – кількість календарних днів у даному році;

D_v – кількість вихідних та святкових днів у даному році;

m – число змін роботи;

$T_{зм}$ – тривалість зміни, годин;

60 – коефіцієнт переведення годин у хвилини;

t – тривалість виконання технологічної операції на даному робочому місці (або норма часу), хв;

N – кількість виробів (деталей, вузлів тощо), які обробляються на даному робочому місці за рік, шт.

Тривалість операційного циклу партії деталей на i -ті операції визначається за формулою:

$$t_n = \frac{n \times t_i}{C_{pri}}, \quad (2)$$

де n – кількість деталей в партії, шт.;

t_i – норма штучного часу на i -й операції, хв;

C_{pri} – прийняте число робочих місць на i -ті операції, шт.

Тривалість технологічного циклу при послідовному вигляді рухів предметів праці визначається за формулою:

$$T_{ц(посл)}^{тех} = n \sum_{i=1}^m \frac{t_i}{C_{pri}}, \quad (3)$$

де m – число операцій в технологічному процесі.

Тривалість технологічного циклу при паралельно-послідовному вигляді рухів предметів праці визначається за формулою:

$$T_{ц(пп)}^{тех} = n \sum_{i=1}^m \frac{t_i}{C_{pri}} - (n - p) \sum_{i=1}^{m-1} \frac{t_{ki}}{C_{pri}}, \quad (4)$$

де p – розмір транспортної партії;

t_{ki} – найменша норма часу між кожною i -тою парою суміжних операцій з урахуванням кількості одиниць обладнання, хв.

Тривалість технологічного циклу при паралельному вигляді рухів предметів праці визначається за формулою:

$$T_{ц(пар)}^{тех} = (n - p) \frac{t_{imax}}{C_{pri}} + p \sum_{i=1}^m \frac{t_i}{C_{pri}}, \quad (5)$$

де t_{imax} – норма часу i -тої операції (максимальної за тривалістю) з урахуванням кількості робочих місць, хв.

Тривалість виробничого циклу визначається за формулою:

$$T_{ц}^{тех} = (n - p) \frac{t_{imax}}{C_{pri}} + p \sum_{i=1}^m \frac{t_i}{C_{pri}},$$

де $T_{ц}^{тех}$ – тривалість технологічного циклу, одиниць часу;

$T_{пр}$ – тривалість природних процесів, одиниць часу;

$T_{обс}$ – тривалість здійснення обслуговуючих процесів, одиниць часу;

$T_{пер}$ – тривалість перерв, одиниць часу.

Типове завдання 1

На робочому місці за рік, у якому 123 святкових і вихідних днів, а робота ведеться у дві зміни тривалістю по 8 годин, обробляється 10 тис. деталей. Тривалість обробки однієї деталі 5 хв. Визначити до якого типу виробництва доцільно віднести це робоче місце [3; 6].

Рішення

В табл. 7 наведено залежність типу виробництва на робочому місці від кількісного значення коефіцієнта спеціалізації.

Залежність типу виробництва на робочому місці від кількісного значення коефіцієнта спеціалізації

Коефіцієнт спеціалізації $K_{сп}$	Тип виробництва	
1 – 2	Масовий	
2 – 9	Серійний	Крупносерійний
10 – 19		Серійний
20 – 29		Дрібносерійний
>30	Одиничний	

Керуючись формулою (1), слід розрахувати коефіцієнт спеціалізації робочого місця:

$$K_{сп} = (365-123) \times 2 \times 860/5 \times 10000 = 4,64.$$

Це означає, що дане робоче місце відноситься до крупносерійного типу виробництва.

Типове завдання 2

Побудувати графіки руху партії деталей і розрахувати тривалість технологічного циклу за трьома видами руху, якщо відомо, що партія деталей складається з 3 шт., технологічний процес обробки включає 5 операцій, тривалість яких відповідно становить: $t_1 = 2$, $t_2 = 1$, $t_3 = 3$, $t_4 = 2$, $t_5 = 2,5$ год. Розмір транспортної партії дорівнює 1 шт. Кожна операція виконується на одному верстаті [3; 6].

Рішення

1. Розрахунок тривалості технологічного циклу обробки партії деталей при послідовному вигляді рухів предметів праці ведеться за формулою (2).

$$T_{тех\ ц\ посл} = 3 \times (2 + 1 + 3 + 2 + 2,5) = 31,5 \text{ год.}$$

2. Розрахунок тривалості технологічного циклу обробки партії деталей при паралельно-послідовному вигляді руху предметів праці ведеться за формулою (3).

$$T_{тех\ ц\ пп} = 3 \times (2 + 1 + 3 + 2 + 2,5) - (3 - 1) \times (1 + 1 + 2 + 2) = 19,5 \text{ год.}$$

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1. Визначити тривалість технологічного і виробничого циклів обробки партії деталей при різних видах руху, побудувати графіки процесу обробки партії деталей при таких вихідних даних: величина партії деталей $n = 12$ шт.; величина транспортної партії $p = 6$ шт.; середній міжопераційний час $T_{\text{пер}} = 2$ хв; режим роботи – двозмінний; тривалість робочої зміни = 8 год; тривалість природних процесів $T_{\text{обс}} = 35$ хв; технологічний процес обробки наведений в табл. 8.

Таблиця 8

Вихідні дані

Номер операції	Операція	Кількість одиниць обладнання, шт.	Норма часу, хв
1	Токарна	1	4,0
2	Фрезерна	1	1,5
3	Шліфувальна	2	6,0

Питання для самостійного опрацювання

1. Значення новаторства, інноваційних процесів.
2. Підходи до оцінки ефективності управління.
3. Напрями підвищення ефективності управлінської праці.
4. Управління в умовах різних культур.

Тема 15. Управлінський облік

Формули для вирішення завдань теми

Повні виробничі витрати (Пвв) розраховуються за формулою (6):

$$\text{Пвв} = \text{прямі матеріальні витрати} + \text{прямі трудові витрати} + \text{накладні виробничі витрати.} \quad (6)$$

Обсяг продукції з урахуванням технологічних втрат ($O_{\text{пр(з втратами)}}$) розраховуються за формулою (7):

$$O_{\text{пр(з втратами)}} = \text{Загальний обсяг продукції} - \text{відсоток технологічних втрат}/100 \times \text{Загальний обсяг продукції.} \quad (7)$$

Обсяг кінцевого продукту розраховуються за формулою (8):

$$O_{\text{кп}} = O_{\text{пр(з втратами)}} / \text{відсоток концентрату} / 100. \quad (8)$$

Собівартість одиниці продукту розраховуються за формулою (9):

$$C = \text{Пвв} / O_{\text{кп}}. \quad (9)$$

Типове завдання

У цеху з виробництва соків виробничі витрати за травень 2013 року склали: прямі матеріальні витрати 2 520 000 грн, прямі трудові витрати 70 100 грн, накладні виробничі витрати 2 580 000 грн. У цех було відпущено 130 000 літрів сокового концентрату. Технологічні втрати цієї сировини становлять 3 %. У кінцевому продукті (сік) об'ємна частка концентрату становить 20 %. Потрібно оцінити виробничу собівартість 1 літру соку [7].

Рішення

Повні виробничі витрати (Пвв) за травень 2013 року розраховуються за формулою (6):

$$\text{Пвв} = 2\,520\,000 + 70\,100 + 2\,580\,000 = 5\,170\,100 \text{ (грн)}.$$

Обсяг продукції з урахуванням технологічних втрат ($O_{\text{пр(з втратами)}}$) розраховуються за формулою (7):

$$O_{\text{пр(з втратами)}} = 130\,000 - 3/100 \times 130\,000 = 126\,100 \text{ (л)}.$$

Обсяг кінцевого продукту розраховуються за формулою (8):

$$O_{\text{кп}} = 126\,100 / 20 / 100 = 630\,500 \text{ (л)}.$$

Собівартість одного літра соку розраховуються за формулою (9):

$$C = 5\,170\,100 / 630\,500 = 8,2 \text{ (грн)}.$$

Таким чином, собівартість одного літра складе 8,2 грн.

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1. Компанія "Квітень" надає послуги з виготовлення друкованої продукції. Виробничий процес організований у вигляді двох процесів – друк (процес а) і брошюровка (процес б) [7]. Основні матеріали заклада-

ються на початку процесу а, а потім – у ході процесу б, коли продукт завершений на 70 %. Вартість обробки додається рівномірно протягом обох процесів. Одиниці готової продукції передаються безпосередньо з процесу а в процес б, а потім на склад готової продукції для доставки замовникам.

Дані про виробництво за травень 2013 року (табл. 9)

Таблиця 9

Вихідні дані

Назва	Процес а	Процес б
1	2	3
Незавершене виробництво на початок періоду	60 000 од., готових на 60 %, їх вартість включає матеріали на 24 000 грош. од та вартість обробки 15 300 грош. од	20 000 од., готових на 80 %, включаючи вартість, передану з попереднього процесу – 30 600 грош. од., матеріали на 4000 грош. од. та вартість обробки 12 800 грош. од.
Продукція, виготовлення якої розпочато в даному періоді, од.	160 000	180 000
Незавершене виробництво на кінець періоду, од.	40 000, готових на 75 %	80 000, готових на 50 %
Матеріали, відпущені у виробництво за період, грош. од.	64 000	20 000
Вартість обробки, додана за період, грош. од.	75 000	86 000

Потрібно розрахувати кількість продукції, виготовлення якої завершено протягом аналізованого періоду; оцінити собівартість одиниці продукції, закінченої з точки зору процесу а та процесу б протягом періоду, а також вартість готової продукції та незавершеного виробництва (за матеріалами і доданою вартістю) на кінець періоду, використовуючи середньозважений метод оцінки запасів.

Питання для самостійного опрацювання

1. Сутність, сфера застосування, порядок і послідовність обліку витрат при нормативному методі.
2. Оцінка ефективності даного методу порівняно з іншими вітчизняними методами обліку витрат.
3. Маржинальний дохід: визначення, порядок розрахунку і застосування для прийняття управлінських рішень. Навести приклад розрахунку.
4. Класифікація систем управлінського обліку.
5. Визначення собівартості незавершеного виробництва в процесі калькуляції.

Тема 16. Управління персоналом

Типове завдання

Профіль діяльності – виробництво та продаж слабоалкогольних напоїв; чисельність персоналу – 120 осіб; термін роботи на ринку – 5 років.

Загальна ситуація. Торгово-виробнича компанія в даний час займається тільки оптовими продажами через своїх дилерів і партнерів-оптовиків. Інші канали збуту продукції не були задіяні. У зв'язку з реалізацією комерційної політики, спрямованої на використання всіх каналів збуту – роздрібні точки, мережеві магазини, систему кафе та ресторанів тощо, було прийнято рішення про організацію Торгового дому, запрошений на роботу новий комерційний директор. У компанії на момент його приходу працює 20 менеджерів із продажу, ними керує директор відділу продажів, що працює в організації з її створення. Тепер він буде підпорядковуватися новому комерційному директору. Керівнику відділу продажів 34 роки, в минулому він військовослужбовець, який змінив сферу і характер діяльності, додаткової освіти у сфері продажів не має.

Комерційний директор, провівши аналіз роботи відділу продажів, зрозумів, що начальник відділу продажів не відповідає висунутим до нього вимогам і не може бути гідним йому помічником при реалізації затвердженої комерційної політики розвитку організації на новому рівні. Він не зможе мобільно перебудуватися під нові завдання, масштабність, темпи. У той же час він є родичем засновника і власника компанії, їх пов'язує дружба, особиста

прихильність. Директор із продажу завжди був поруч із засновником у важкі моменти. Він у хороших стосунках зі своїми підлеглими, користується їх авторитетом, а його звільнення спровокує масові звільнення у відділі продажів.

Засновник делегував рішення даного "делікатного" питання новому керівникові, самоусунувшись. Комерційний директор приймає рішення звільнити директора відділу продажів. При цьому він хотів би, щоб таке ж рішення прийняв сам директор із найменшим ударом по його самолюбству і мінімальними втратами торгового персоналу, щоб, по можливості, уникнути розвитку конфлікту. Які шляхи можна порекомендувати комерційному директору в даній ситуації?

У процесі виконання завдання необхідно [8]: 1) проаналізувати ситуацію; 2) спробувати на основі аналізу і шляхом порівняння варіантів вирішення проблеми, аргументів "За" та "Проти" запропонувати вирішення проблемної ситуації.

Рішення

Варіанти вирішення проблемної ситуації:

1. У зв'язку з приходом нового керівника, реструктуризацією компанії, створенням додаткових напрямів і відділів – затвердити нову структуру комерційного підрозділу, скасувавши посаду директора відділу продажів і ввівши кілька штатних одиниць "директор напряму", залишивши "старому" співробітнику колишній функціонал – розвиток оптових продажів, але в рамках нових завдань. Всіх директорів напрямів "замкнути" на себе.

2. Розробити нові вимоги до персоналу у зв'язку з виробленими в компанії змінами, критерії та показники оцінки ефективності їх діяльності. Затвердити їх у засновника, провести відповідно до цих вимог атестацію персоналу, а за її підсумками – індивідуальну співбесіду з директором відділу продажів, де показати його сильні і слабкі сторони, визначити завдання особистісного розвитку та підвищення його кваліфікації, визначити термін. Дати співробітникові можливість і шанс підвищити свою компетентність. При відсутності позитивної динаміки через певний період звільнити.

3. Ураховуючи колишні заслуги директора відділу продажів, його авторитетність і можливість його використання як носія корпоративних норм, правил і традицій, передбачити в структурі компанії почесну представницьку посаду, яка була б вигідна за статусом (наприклад, радник генерального директора, або директор із загальних питань), але не несла прямих управлінських функцій у сфері продажів. Підпорядкування закріпити за генеральним директором і зняти з комерційного директора.

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1.

Опис ситуації

Між двома підлеглими (колегами) виник конфлікт, який заважає їм успішно працювати. Кожен із них окремо звертався до вас з проханням розібратися і підтримати його позицію.

Постановка завдання

Вибрати та обґрунтувати свій варіант поведінки в цій ситуації.

1. Припинити конфлікт на роботі, а конфліктні взаємини порекомендувати дозволити в позаслужбовий час.
2. Запросити розібратися в конфлікті фахівців лабораторії соціологічних досліджень або іншого підрозділу служби управління персоналом, в чій функції це входить.
3. Особисто спробувати розібратися в мотивах конфлікту і знайти прийнятний для обох сторін варіант примирення.
4. З'ясувати, хто з членів колективу є авторитетом для конфліктуючих співробітників, і спробувати через нього вплинути на них.

Завдання 2.

Опис ситуації

Підлеглий (колега) ігнорує ваші поради та вказівки, робить все по-своєму, не звертаючи уваги на зауваження, не виправляючи того, на що ви йому вказуєте.

Постановка завдання

Як ви вчинити з цим підлеглим (колегою) надалі?

1. Розібравшись у мотивах завзятості і бачучи їх неспроможність, застосуєте звичайні адміністративні міри покарання.
2. В інтересах справи постараетесь викликати його на відверту розмову, спробуєте знайти з ним спільну мову, налаштувати на діловий контакт.
3. Зверніться до колективу, розраховуючи на те, що його неправильна поведінка буде засудженою і до нього вживуть заходів громадського впливу.
4. Спробуєте спочатку розібратися в тому, чи не здійснюєте ви самі помилок у взаєминах із підлеглим (колегою), а потім вже вирішите, як вчинити.

Завдання 3.

Опис ситуації

Необхідно розглянути можливості різних джерел і шляхів покриття додаткової потреби в персоналі.

Перед тим, як організації вийти з пропозицією про вакансії на ринок праці, необхідно заздалегідь сформулювати "плюси" і "мінуси" кожного з джерел.

Постановка завдання

На першому етапі, використовуючи метод "мозкового штурму", слід згрупувати основні джерела пропозиції робочої сили на ринку праці та обговорити питання, що стосуються кожного з джерел.

На другому етапі відповідно до сформованих джерел необхідно коротко обговорити і записати: "за" і "проти" використання кожного джерела.

На третьому етапі розглядаються результати обговорення.

Питання для самостійного опрацювання

1. Команда як форма трудового колективу.
2. Сутність та завдання процесу відбору персоналу.
3. Фактори, що впливають на процес добору персоналу.
4. Види конфліктів.
5. Структурні (організаційні) методи вирішення конфліктів.

Тема 17. Бюджетування та контролінг

Типове завдання

Наявні дані про фінансовий стан підприємства та фактичні результати його діяльності за звітний період (2012 рік), а також заплановані показники на наступний рік роботи (2013 рік) [2].

Поточний стан діяльності. Підприємство засноване 1 січня 2012 року. Його статутний капітал, який повністю внесений учасниками, становить 240 000 грн. За перший рік діяльності (2013 рік) підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 75 000 грн, який вирішено було спрямувати на розширення бізнесу. Залишок коштів на розрахунковому рахунку товариства на кінець звітного періоду (31.12.2012 року) дорівнює 22 500 грн. Величина дебіторської заборгованості за відвантажену готову продукцію становить 24 000 грн, при цьому немає сумнівів у її вчасному погашенні. Зобов'язання товариства перед постачальниками за придбані виробничі запаси (сировину) за станом на кінець звітного року становлять 12 000 грн. Підприємство звільнене від сплати податку на прибуток протягом перших трьох років своєї діяльності.

Виробнича діяльність. Товариство виготовляє два види виробів: А та В за подібною технологією. Для виготовлення одиниці кожного з них використовується однакова сировина у кількості 2 кг (вартість 1 кг сировини – за 1 грн) та витрачається 0,5 людино-годиною. Ставка оплати праці основного виробничого персоналу становить 6 грн за годину. Змінні витрати на оплату праці обслуговуючого персоналу включаються до собівартості одиниці продукції у розмірі 1 грн, а постійна частина витрат на оплату праці цього персоналу становить 22 000 грн у розрахунку на рік. Витрати на оплату спожитої у процесі виробництва електроенергії складаються з двох частин: змінні витрати, які входять до собівартості готових виробів, виходячи із розрахунку 0,2 грн на одиницю продукції, та постійні витрати у сумі 3 600 грн. Відповідно до калькуляції виробнича собівартість одиниці виробів А та В становить 7,5 грн.

Політика щодо запасів. На кінець 2012 року на складі залишилося 500 одиниць виробу А та 500 одиниць виробу В. Але дослідження ринку показують, що товариству слід збільшити запаси готової продукції: на кінець 2013 року залишок виробу А на складі має становити 1 200 одиниць, а виробу В – 800 одиниць. Крім того, за попередніми розрахунками, залишки сировини на складі збільшаться з 5 000 до 7 000 кг. Залишки незавершеного виробництва на кінець 2013 року порівняно з початком роком не зміняться і становитимуть 8 000 грн.

Основні засоби. Залишкова вартість основних засобів товариства станом на кінець звітного року дорівнює 260 000 грн. При цьому сума нарахованої амортизації за період – 10 000 грн. Основні засоби застраховані, і страхові внески за рік становлять 25 000 грн. Протягом звітного періоду на плановий поточний ремонт об'єктів основних засобів було витрачено 13 500 грн. Протягом наступного року (2013 рік) товариство планує здійснити такі капітальні інвестиції: 25 000 грн для заміни верстата № 153, що дасть змогу збільшити його продуктивність та придбати додатковий верстат № 154 вартістю 10 000 грн. Усі витрати, пов'язані з капітальними інвестиціями, планується оплатити грошовими коштами.

Адміністративні витрати. На наступний рік на управлінські потреби заплановано витратити: на оплату праці 56 000 грн, представницькі витрати – 5 000 грн, на інші поточні потреби (канцелярське знаряддя тощо) – 4 000 грн.

Збутова діяльність. Для збуту своєї продукції підприємство має власні магазини. Зарплата продавців складається з двох частин: фіксованого окладу, який становить 27 000 грн із розрахунку на рік, та комісійної винагороди у роз-

мірі 5 % від одержаної за період виручки. На 2013 рік товариство прогнозує такі обсяги реалізації: для виробу А – 40 000 одиниць за ціною 10 грн за одиницю, а для виробу В – 16 000 грн за ціною 12,5 грн за одиницю. З метою досягнення запланованого рівня реалізації складені кошторис витрат на рекламну кампанію у розмірі 23 000 грн та кошторис витрат на відрядження персоналу – 15 000 грн. Крім того, для збільшення продажу керівництво погодилося подовжити строки погашення боргів деяким дебіторам, що спричинить зростання дебіторської заборгованості на 6 000 грн на кінець 2013 року порівняно з 2012 роком. У той же час, вдалося досягти домовленості з кредиторами на відстрочення строків погашення зобов'язань товариства, в результаті чого в кінці 2013 року величина кредиторської заборгованості збільшиться на 5 000 грн порівняно з 2012 роком.

На підставі наведеної інформації необхідно скласти баланс ЗАТ "Оптиміст" станом на кінець 2012 року.

Рішення

На підставі вихідних даних про запаси, основні засоби, дебіторську та кредиторську заборгованість, а також власний капітал товариства визначити його фінансовий стан на кінець 2012 року (табл. 10).

Таблиця 10

Баланс на 31.12.2012 року, грн

<i>Актив</i>	<i>Сума</i>
Основні засоби:	
залишкова вартість	260 000
первісна вартість	270 000
знос	10 000
Запаси:	
виробничі запаси	5 000
незавершене виробництво	8 000
готова продукція	7 500
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	24 000
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті	22 500
Баланс	327 000
<i>Пасив</i>	
Статутний капітал	240 000
Нерозподілений прибуток	75 000
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	12 000
Баланс	327 000

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1.

На підставі інформації типового завдання необхідно розробити зведений бюджет на 2013 рік.

Питання для самостійного опрацювання

1. Сегментація ринку та оцінка отриманих результатів.
2. Оцінка ефективності інновацій.
3. Аналіз продуктивності праці.
4. Зміст основних розділів бізнес-плану.
5. Сутність інвестиційних ризиків.

Тема 18. Аналіз та оптимізація діяльності підприємства

Формули для вирішення завдань теми

Розрахунок фондівіддачі виробничого підприємства здійснюється за формулою (10):

$$\begin{aligned} & \text{Фондовіддача основних фондів} = \\ & = \text{Обсяг випуску продукції} / \text{Середньорічна вартість основних фондів} \end{aligned} \quad (10)$$

Коефіцієнт зростання показника розраховується за формулою (11):

$$\begin{aligned} & \text{Коефіцієнт зростання показника} = \\ & = \text{Величина показника за фактом} / \\ & \quad / \text{Величина показника за планом}. \end{aligned} \quad (11)$$

Фондомісткість розраховується за формулою (12):

$$\begin{aligned} & \text{Фондомісткість} = \text{Середньорічна вартість основних фондів} / \\ & \quad / \text{Обсяг випуску продукції}. \end{aligned} \quad (12)$$

Продуктивність праці на підприємстві розраховується за формулою (13):

$$\begin{aligned} & \text{Продуктивність праці на підприємстві} = \\ & = \text{Обсяг випуску продукції} / \\ & \quad / \text{Середньооблікова чисельність працівників}. \end{aligned} \quad (13)$$

Загальний індекс товарообігу розраховується за формулою (14):

$$I_{Tw} = \frac{\sum T_1 w_1}{\sum T_0 w_0}. \quad (14)$$

Загальний індекс цін розраховується за формулою (15):

$$I_w = \frac{\sum T_1 w_1}{\sum T_0 w_1}. \quad (15)$$

Загальний індекс фізичного обсягу розраховується за формулою:

$$I_T = \frac{\sum T_1 w_0}{\sum T_0 w_0}. \quad (16)$$

Індекс цін постійного складу розраховується за формулою (17):

$$I_{пс} = \frac{\sum w_1 T_1}{\sum T_1} \div \frac{\sum w_0 T_1}{\sum T_1} = \frac{\sum w_1 T_1}{\sum w_0 T_1}. \quad (17)$$

Індекс цін змінного складу розраховується за формулою (18):

$$I_{зс} = \frac{\bar{w}_1}{w_0} = \frac{\sum w_1 T_1}{\sum T_1} \div \frac{\sum w_0 T_0}{\sum T_0}. \quad (18)$$

Індекс структурних зрушень розраховується за формулою (19):

$$I_{сз} = \frac{\sum w_0 T_1}{\sum T_1} \div \frac{\sum w_0 T_0}{\sum T_0} = \frac{\sum w_0 T_1}{\sum w_0 T_0} \div \frac{\sum T_1}{\sum T_0}, \quad (19)$$

де w_1, w_0 – продуктивність праці у звітному та базовому періоді відповідно;
 T_1, T_0 – чисельність працівників у звітному та базовому періоді відповідно.

Фондоозброєність розраховується за формулою (20):

$$\text{Фондоозброєність} = \frac{\text{Вартість фондів}}{\text{Чисельність працівників}}. \quad (20)$$

Тривалість обороту оборотних коштів розраховується за формулою (21):

$$\text{Тривалість обороту оборотних коштів} = \frac{\text{Середньорічні залишки оборотних коштів}}{\left(\frac{\text{Річна собівартість продукції}}{\text{Кількість днів у звітному періоді}} \right)} \quad (21)$$

Рівень рентабельності виробничих фондів розраховується за формулою (22):

$$\begin{aligned} \text{Рівень рентабельності виробничих фондів} &= \\ &= \frac{\text{Прибуток від діяльності}}{\text{Вартість основних виробничих фондів}} \end{aligned} \quad (22)$$

Типове завдання

Наявні дані про діяльність підприємства (табл. 11)

Таблиця 11

Вихідні дані

Показники діяльності підприємства	План	Факт
1. Обсяг випуску продукції аналізованого підприємства, тис. дол.	1 450	1 780
2. Середньорічна вартість основних фондів, задіяних у виробництві, тис. дол.	720	880
3. Середньоспискова чисельність робітників виробничого цеху підприємства, осіб	315	290

Необхідно провести аналіз господарської діяльності підприємства, а також визначити динаміку фондівіддачі, фондомісткості та продуктивності праці підприємства.

Рішення

1. Розрахунок фондівіддачі виробничого підприємства здійснюється за формулою (10):

$$\text{Фондовіддача основних фондів (за планом)} = 1\,450 / 720 = 2,01;$$

Тобто на 1 грн вартості основних фондів за планом передбачається випуск продукції в розмірі 2,01 грн.

Фондовіддача основних фондів за фактом (звітний період) дорівнюватиме:

Фондовіддача основних фондів (за фактом) = $1\,780 / 880 = 2,02$;

Тобто на 1 грн вартості основних фондів фактично в звітному періоді припадає продукції в розмірі 2,02 грн.

Коефіцієнт зростання показника розраховується за формулою (11):

Коефіцієнт зростання фондівіддачі = $2,02 / 2,01 = 1,0050$ або 100,5 %.

Фондовіддача у звітному році порівняно з плановим зросте на 0,5 %.

Це відбулось за рахунок впровадження нових або додаткових основних фондів на підприємстві.

2. Слід розрахувати зворотний показник фондівіддачі, а саме фондомісткість, використовуючи для її визначення формулу (12).

Таким чином, фондомісткість за планом:

Фондомісткість_{план} = $720 / 1\,450 = 0,50$.

Фондомісткість фактично в звітному періоді дорівнюватиме:

Фондомісткість_{факт} = $880 / 1\,780 = 0,49$.

Визначити коефіцієнт зростання фондомісткості товарної продукції.

Коефіцієнт зростання фондомісткості = $0,49 / 0,50 = 0,980$ або 98,0 %.

Тобто фондомісткість продукції у звітному році знизилась на 2,0 %.

3. Продуктивність праці на підприємстві розраховується за формулою (13).

Продуктивність праці за планом дорівнюватиме:

Продуктивність праці на підприємстві_{план} = $1\,450 / 315 = 4,6$ тис. дол. /
/ 1 особу.

Продуктивність праці фактично у звітному періоді складе:

Продуктивність праці на підприємстві_{факт} = $1\,780 / 290 = 6,1$ тис. дол. /
/ 1 особу.

Коефіцієнт зростання продуктивності праці на підприємстві:

Коефіцієнт зростання продуктивності праці = $6,1 / 4,6 = 1,326$ або
132,6 %.

Таким чином, продуктивність праці зросте на 32,6 %.

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1.

Наявні дані про виробництво продукції і кількість робітників на двох підприємствах.

Вихідні дані

Підприємство	Чисельність працівників, осіб		Кількість виробленої продукції, шт / осіб	
	Квартал		Квартал	
	1	2	1	2
1	120	189	97	119
2	62	98	82	92

За допомогою індексного методу провести аналіз випуску продукції в цілому за двома підприємствами, а також середньої продуктивності праці. Дати економічну інтерпретацію отриманим індексам і перевірити їх взаємозв'язок.

Завдання 2.

Діяльність виробничого підприємства, що займається виробництвом сільськогосподарської продукції характеризується такими даними, наведеними в табл. 13.

Вихідні дані

Показники	Базисний період	Звітний період	
		План.	Факт.
Валова продукція, тис. грн	2 600	2 750	2 820
Кількість працівників, осіб	210	205	200
Вартість фондів, тис. грн	3 100	3 050	3 010

1. Розрахувати показники продуктивності праці, фондоозброєності, фондівіддачі.

2. Визначити частку приросту продуктивності праці за рахунок зростання у плановому періоді фондоозброєності та фондівіддачі. Проаналізувати отримані результати.

Завдання 3.

Дати оцінку виконання планових завдань по підприємству за такими вихідними даними (табл. 14).

Вихідні дані

№ п/п	Показник	План	Факт.
1	Річний обсяг продукції	2 200 тис. грн	2 288 тис. грн
2	Річна собівартість прод.	1 760 тис. грн	1 785 тис. грн
3	Вартість осн. вир. фондів	1 900 тис. грн	1 920 тис. грн
4	Середньорічні залишки оборотних коштів	400 тис. грн	440 тис. грн

Розрахувати планові та фактичні показники: коефіцієнт фондівіддачі; тривалість обороту оборотних коштів; рівень рентабельності виробничих фондів і затрат. Зробити висновки за кожним показником.

Питання для самостійного опрацювання

1. Інформаційне забезпечення фінансової діагностики підприємства.
2. Критерії оцінки темпу зростання обсягів продажу продукції.
3. Критерії оцінки рівня ефективності використання ресурсів.
4. Діагностика ресурсного забезпечення діяльності підприємства.
5. Оцінка використання виробничого потенціалу підприємства.

Тема 19. Прогнозування діяльності підприємства*Формули для вирішення завдань теми*

Собівартість товарної продукції планованого періоду (з урахуванням індексу зростання товарної продукції) розраховується за формулою (23):

$$C_{mn_p} = C_{mn_0} \times I_{ТП}, \quad (23)$$

де C_{mn_0} - собівартість в базисному періоді;

$I_{ТП} = ТП_1/ТП_0$ – індекс зростання товарної продукції в плановому періоді порівняно з базовим.

Зниження виробничої собівартості товарної продукції за факторами розраховується за формулами (23 – 25):

$$\begin{aligned} & \text{Величина впливу фактора} = \\ & = \text{Коефіцієнт збільшення першого фактора} / \\ & / \text{Коефіцієнт збільшення другого фактора} - 1. \end{aligned} \quad (23)$$

$$\begin{aligned} & \text{Зміна виробничої собівартості за факторами в частках од.} = \\ & = \text{Величина впливу фактора} \times \\ & \times \text{Питома вага елемента витрат у кошторисі витрат} \\ & \text{базового періоду.} \end{aligned} \quad (24)$$

$$\begin{aligned} & \text{Зміна виробничої собівартості за факторами} \\ & \text{в абсолютному значенні} = \\ & = \text{Зміна виробничої собівартості за факторами в частках од.} \times \\ & \times C_{mn_p}. \end{aligned} \quad (25)$$

Сумарна зміна собівартості товарної продукції під впливом врахованих факторів визначається за формулою (26):

$$\Delta C_{заг} = \sum_{i=1}^n \Delta C_i, \quad (26)$$

де ΔC_i – зміна собівартості за рахунок i -тої статті витрат, у частках од.

Планова собівартість товарної продукції з урахуванням змін під впливом врахованих факторів визначається за формулою (27):

$$C_{пл} = C_{mn_p} \times \Delta C_{ар} + C_{mn_p}. \quad (27)$$

Витрати на 1 грн товарної продукції в планованому році визначаються за формулою (28):

$$Z_{mn} = \frac{\sum_{i=1}^n C_{ni} \times B_i^{h.e}}{\sum_{i=1}^n C_i \times B_i^{h.e}} \quad (28)$$

де C_{ni} – собівартість i -го виду товарної продукції;

C_i – відпускна ціна i -го виду продукції без акцизів, податку на додану вартість та інших непрямих податків і відрахувань, що включаються в ціну;

B_i – обсяг випуску i -го виду товарної продукції, од.;

n – кількість видів продукції.

Типове завдання

Розрахувати зміну собівартості в планованому році і величину планової собівартості, використовуючи інформацію, наведену в табл. 15. На підставі планової собівартості визначити витрати на 1 грн товарної продукції в планованому році [2].

Таблиця 15

Структура витрат на виробництво продукції в базисному році

Елементи витрат	Сума, тис. грн	Питома вага
Матеріальні витрати (за вирахуванням вартості зворотних відходів)	360	0,60
Витрати на оплату праці	150	0,25
Амортизація основних засобів	54	0,10
Інші витрати	36	0,06
Разом	600	1,0

У базисному році обсяг виробництва товарної продукції на підприємстві (у цінах без ПДВ і акцизів) склав 720 тис. грн. У планованому році прогнозується зростання обсягу товарної продукції на 10 %, продуктивності праці – на 8 %, середньої заробітної плати – на 11 %, амортизаційних відрахувань – на 4 %. Інші витрати планується скоротити на 12 %. Планується також зростання вартості матеріалів на 15 % при зниженні матеріалоемності виробництва на 6 %.

Рішення

1. Собівартість товарної продукції планованого періоду (з урахуванням індексу зростання товарної продукції) розраховується за формулою (22).

Таким чином, собівартість товарної продукції планованого періоду складатиме: $C_{тп_p} = 600,0 \times (1 + 0,1) = 660,0$.

2. Зниження виробничої собівартості товарної продукції за факторами розраховується за формулами (23 – 25).

Розрахунок показників наведено в табл. 16.

**Розрахунок зниження собівартості в планованому році
за техніко-економічними факторами**

№ п/п	Елементи витрат	Фактор, що визначає величину статті витрат	Вплив фактора, в процентах	Розрахунок впливу фактора	Питома вага елемента витрат у кошторисі витрат базового періоду частках од.	Зміна виробничої собівартості за факторами, частках од.	Зміна виробничої собівартості за факторами, тис. грн
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Матеріальні витрати (за вирахуванням вартості зворотних відходів)	Норма витрат Ціна	-6,0 + 15,0	0,94x1,15-1	0,60	0,0486	32,08
2	Витрати на оплату праці	Приріст середньої заробітної плати. Приріст продуктивності праці	+ 11,0 + 8,0	1,11/1,08-1	0,25	0,0069	4,58
3	Амортизація основних засобів	Зростання амортизаційних відрахувань. Зростання товарної продукції	+ 4,0 + 10,0	1,04/1,10-1	0,10	-0,0049	-3,24
4	Інші витрати	Зниження інших витрат. Зростання товарної продукції	-12,0 + 10,0	0,88/1,10-1	0,06	-0,0120	-7,92
5	Разом витрат				1,00	0,0386	25,50

3. Сумарна зміна собівартості товарної продукції під впливом врахованих факторів визначається за формулою (26).

Таким чином, сумарна зміна собівартості товарної продукції під впливом врахованих факторів складе:

$$\Delta C_{\text{заг}} = 0,0486 + 0,0069 + (- 0,0049) + (- 0,0120) = 0,0386.$$

4. Планова собівартість товарної продукції з урахуванням змін під впливом врахованих факторів визначається за формулою (27).

$$C_{пл} = 660,0 \times 0,0386 + 660,0 = 685,50.$$

Таким чином, зниження матеріаломісткості виробництва на 6 % при одночасному зростанні вартості матеріалів на 15 % привело до збільшення собівартості товарної продукції на 32,08 тис. грн. Підвищення заробітної плати на 11 % при збільшенні продуктивності праці – на 8 % привело до підвищення собівартості на 4,58 тис. грн. Плановане скорочення інших витрат на 12 % разом із випереджаючим зростанням обсягу виробництва порівняно зі зростанням амортизаційних відрахувань призводить до скорочення собівартості на 11,16 тис. грн (табл. 16).

5. Витрати на 1 грн товарної продукції в планованому році визначається за формулою (28).

Так, витрати на 1 грн товарної продукції в планованому році складатимуть: $Z_{mn} = 685,50 / (720 \times 1,1) = 0,87$ грн.

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1.

Наявні такі дані про структуру витрат на виробництво продукції в базисному році (табл. 17).

Таблиця 17

Структура витрат на виробництво продукції в базисному році

Елементи витрат	Сума, тис. грн
Матеріальні витрати (за вирахуванням вартості зворотних відходів)	260
Витрати на оплату праці	190
Амортизація основних засобів	70
Інші витрати	35

У базисному році обсяг виробництва товарної продукції на підприємстві склав 620 млн грн. У планованому році прогнозується зростання обсягу товарної продукції на 15 %, продуктивності праці – на 12 %, середньої заробітної плати – на 6 %, амортизаційних відрахувань – на 12 %. Інші витрати планується скоротити на 9 %. Планується також зростання вартості матеріалів на 9 % при зниженні матеріаломісткості виробництва на 4 %.

На основі наявних даних розрахувати:

1. Зниження собівартості товарної продукції за факторами в планованому періоді.
2. Сумарна зміна собівартості товарної продукції.

3. Планову собівартість товарної продукції з урахуванням змін під впливом врахованих факторів.
4. Планові витрати на 1 грн товарної продукції.
5. Зробити висновки про позитивний або негативний вплив зазначених чинників на динаміку планової собівартості.

Питання для самостійного опрацювання

1. Кількісні методи прогнозу.
2. Якісні методи прогнозу.
3. Принципи прогнозування.
4. Сутність методів планування діяльності і розвитку підприємства "зверху донизу" і "знизу доверху".
5. Функціональні (тактичні) плани діяльності і розвитку підприємства.

Тема 20. Логістика

Питання до семінарського заняття

1. Об'єкти і предмет вивчення та дослідження логістики.
2. Об'єкти управління в логістиці. Характеристика видів і параметрів матеріальних потоків.
3. Інформаційні фінансові та сервісні потоки як об'єкти управління в логістиці.
4. Визначення логістичної системи. Процесна й об'єктна декомпозиція.
5. Поняття логістичної мережі та її конфігурування.
6. Взаємозв'язок логістичної місії і корпоративної стратегії.
7. Основні цілі логістичного менеджменту на рівні фірми.
8. Логістичний менеджмент у загальній структурі менеджменту фірми.
9. Ієрархічна структура побудови логістичної системи.
10. Аналіз ключових факторів логістичного менеджменту.
11. Взаємодія логістики та маркетингу.
12. Логістичні системи "штовхаючого" і "тягнутого" типу. Приклади.
13. Логістична концепція just-in-time. Приклади використання.
14. Концепція "Планування потреб/ресурсів". Системи MRP I, MRP II.
15. Концепція "Планування потреб/ресурсів". Логістична система DRP.
16. Логістична концепція Lean production.
17. Логістичний сервіс і проблема якості.

18. Оптимальні рішення при управлінні закупівлями і розміщенні замовлень.
19. Основні завдання логістичної підтримки виробництва.
20. Оптимізація складування, вантажопереробки і упаковки.
21. Узгодження критеріїв оптимізації функціональних областей логістики з ключовими параметрами логістичної стратегії фірми.
22. Інтегрований підхід до функціонального логістичного менеджменту.
23. Структура і принципи побудови логістичної інформаційної системи.
24. Огляд основних логістичних інформаційно-комп'ютерних технологій.
25. Схема розробки логістичної стратегії.
26. Оцінка ефективності та результативності логістики у фірмі.

Тема 21. Маркетинг, управління продажами

Формули для вирішення завдань теми

Коефіцієнт безпеки виходу на ринок розраховується за формулою (29):

$$K_{\text{б}} = \frac{\Pi_{\text{пл}} - \Pi_{\text{тб}}}{\Pi_{\text{тб}}}, \quad (29)$$

де $\Pi_{\text{пл}}$ – планований обсяг продажів, од.;

$\Pi_{\text{тб}}$ – обсяг продажів у точці беззбитковості, од.

Обсяг продажів у точці беззбитковості розраховується за формулою (30):

$$\Pi_{\text{тб}} = \frac{\text{Спост}}{\text{Ц} - \text{Сзм.пит}}, \quad (30)$$

де Спост – постійні витрати, грн;

Ц – ціна продажу товару, грн;

Сзм.пит. – змінні питомі витрати.

Типове завдання

Компанія розробила стратегію освоєння нового ринку для збільшення обсягів продажів. Стратегія характеризується такими показниками: продажна ціна одиниці товару – 630,0 грн, змінні питомі витрати – 420,0 грн, постійні витрати на виробництво продукції – 14,8 млн грн, очікуваний обсяг продажів – 24 тис. виробів. Розрахувати коефіцієнт безпеки виходу компанії на ринок [5].

Рішення

Для визначення коефіцієнта безпеки виходу на ринок розрахувати обсяг продажів у точці беззбитковості:

$$П_{тб} = \frac{14\,800\,000}{630 - 420} \approx 22\,857 \text{од.}, \text{ звідси коефіцієнт безпеки виходу на ринок дорівнюватиме: } K_6 = \frac{24\,000 - 22\,857}{22\,857} = 0,05.$$

Таким чином, коефіцієнт безпеки виходу на ринок дорівнює 0,05, а це означає, що при незначних змінах на ринку, компанія може зазнати збитків.

Завдання для самостійного опрацювання

Завдання 1.

Компанія працює на ринку, який характеризується високою інтенсивністю конкуренції. Аналіз діяльності компанії показує, що обсяг продажів постійно падає. За останній місяць продажі склали 10 550,0 тис. грн при витратах 9 200,0 тис. грн. Для залучення більшої кількості покупців та виживання в конкурентній боротьбі, компанія розробляє стратегію товару, відповідно до якої приймається рішення про зниження цін на свій товар на 10 %. Визначити, на скільки зросте обсяг продажів.

Завдання 2.

Продажі компанії за звітний період склали 28 500,0 тис. грн. Розроблена в компанії стратегія споживача передбачає збільшення продажів до 35 200,0 тис. грн. Розрахувати ефективність стратегії споживача, якщо відомо, що витрати, пов'язані з реалізацією прийнятих рішень складуть 6150,0 тис. грн.

Завдання 3.

Компанія, що займається виробництвом і продажем своїх товарів, працює в шести регіонах. Обсяги продажів у регіонах склали: 1-й – 20 %, 2-й – 7 %, 3-й – 18 %, 4-й – 11 %, 5-й – 19 %, 6-й – 25 %. Населення регіонів характеризується такими цифрами – 1 млн осіб, 1 млн. 400 тис. осіб, 700 тис. осіб, 140 тис. осіб, 420 тис. осіб, 112 тис. осіб. Населення країни приймається 140 млн осіб. Провести класифікацію ринків компанії і визначити найбільш оптимальні ринки для компанії.

Питання для самостійного опрацювання

1. Формування комунікативної політики.
2. Життєвий цикл товару.
3. Управління цінами.
4. Вибір каналів розподілу.
5. Упаковка, маркування, фірмовий стиль та сервіс у товарній політиці держави.

Рекомендована література

1. Блакита Г. В. Бухгалтерський облік. практикум : навч. посібн. / Г. В. Блакита, Н. О. Ромашевська. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 152 с.
2. Гаврилова А. Н. Практикум по финансам предприятий / А. Н. Гаврилова, А. А. Попов. – Воронеж : Воронежский государственный университет, 2004. – 216 с.
3. Козловський В. О. Організація виробництва : навч. посібн. Частина 1 / В. О. Козловський. – 2-ге вид., доповн. і перероб. – Вінниця : ВНТУ, 2005. – 154 с.
4. Лилик І. В., Маркетингові дослідження: кейси та ситуаційні вправи. Практикум / І. В. Лилик, О. В. Кудирко. – К. : КНЕУ, 2010. – 313 с.
5. Менеджмент продаж. Практикум : методические указания по выполнению практических заданий при выполнении практических занятий для студентов VI курса специальности 061100 "Менеджмент организации", специализация "Производственный менеджмент". – М. : ВЗФЭИ, 2007. – 30 с.
6. Новицкий Н. И. Организация производства на предприятиях : учебн.-метод. пособ. / Н. И. Новицкий. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 392 с.
7. Практикум к лекциям по дисциплине "Управление затратами". – Новосибирск : СГГА, 2008. – 25 с.
8. Управление персоналом организации. Практикум : учебн. пособ. / под ред. А. Я. Кибанова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 365 с.
9. Филиппова С. В. Экономика предприятия : практикум / С. В. Филиппова, В. И. Захарченко, В. И. Балан. – Х. : Одиссей, 2004. – 288 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Практичні завдання
з навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІКА ТА БІЗНЕС"

для студентів напряму підготовки
6.050101 "Комп'ютерні науки"
денної форми навчання

Укладачі: **Раєвська** Олена Валентинівна

Грачов Володимир Іванович

Гриневич Людмила Володимирівна

Зірко Олена Володимирівна

Карпенко Аліна Станіславівна

Відповідальний за випуск **Раєвська О. В.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2014 р. Поз. № 238.

Підп. до друку   Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,5. Обл.-вид. арк. 3,13. Тираж   прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*